

Speech Jan van Zanen
Algemene Ledenvereniging VNG
2 december 2022, Utrecht

(Gesproken woord geldt)

In 1927 kwam de Duitse film Metropolis uit: een film over een stad in 2026 – dat leek toen nog heel ver weg... - waar de bewoners verdeeld zijn in twee groepen die strikt gescheiden leven.

De denkers die leven in ledigheid en luxe, en de werkers die de stad bouwden en nu draaiende houden.

Een wereld vol staal en beton, macht en onmacht, onvrijheid en onvrede.

Dat zie je ook in andere films en boeken in dit genre.

Denk maar aan films als Blade Runner of Robocop, of Modern Times van Chaplin.

Of aan boeken zoals Brave New World van Aldous Huxley; een wereld die misschien nieuw was, maar zeker niet heerlijk.

Verhalen over een dystopische, afschrikwekkende toekomst.

Apocalyptische verhalen over totalitaire staten, criminaliteit en verdeeldheid.

En meestal geen sprietje gras, laat staan een bloem of een bij, in zicht.

Vaak is er wel een held die wat orde in de chaos probeert te scheppen, en soms vangen we een glimp op van wat medemenselijkheid, maar toch...

Geen toekomst waar je naar zou verlangen, waarin je zou willen wonen.

Daarom is onze toekomst niet iets wat we moeten laten gebeuren, want wie weet waar we dan uitkomen.

Onze toekomst is iets waar we nu aan moeten beginnen, over na moeten denken, aan moeten werken.

Net zoals dat gebeurde na de Tweede Wereldoorlog, toen er werd gewerkt aan de wederopbouw van Nederland.

Nederland moest weer 'herrijzen'.

Niet alleen fysiek, maar ook mentaal.

Niet alleen de welvaart maar ook het welzijn.

Niet alleen de schade moest worden hersteld maar ook het vertrouwen.

Van burgers in de overheid, van mensen in elkaar.

We staan weer voor zo'n opgave.

Want Nederland struikelt op dit moment van probleem naar probleem, van crisis naar crisis. De energiecrisis, de stikstofproblematiek, het asielvraagstuk, het woningtekort, de oorlog in Oekraïne.

Problemen en crises die zich opstapelen en elkaar versterken.

Waardoor we ons land, onze samenleving zien vergruizelen.

Een beetje plakband hier of een pleistertje daar, dat is niet meer genoeg om de stukken bij elkaar te houden.

Het is daarom tijd om keuzes te maken, om een pad uit te stippelen.

En dat kan alleen als je weet waar je naartoe wilt, waar je wil uitkomen.

En wat je vertrekpunt is.

En dat vertrekpunt is onze samenleving: de vergruizeling stoppen.

Zorgen dat onze samenleving ook echt een samenleving is en blijft: een gemeenschap van mensen die allemaal meedoen, meepraten en meetellen.

Een gemeenschap waar niemand tot 'afgehaakte gemaakt wordt', zoals onze gastspreker van vanochtend Josse de Voogd dat noemt.

Een samenleving waarin niet de waan van de dag, maar de leefwereld van onze inwoners de maat der dingen is.

Wat heeft dat met de VNG te maken?

Wat heeft dat met onze gemeenten van doen?

Alles.

Want wij zijn de vinger in de dijk, de vinger aan de pols van de samenleving.

Daarom werken we nu aan een verenigingsstrategie voor 2030.

Een strategie om onze kennis en kunde, onze rol als de 'eerste overheid' te pakken en te benutten.

Een strategie om gemeenten – en hun medewerkers - individueel en collectief te versterken.

Om te zorgen dat we onze inwoners bieden waar zij op moeten kunnen rekenen:

bestaanszekerheid, leefbaarheid, vertrouwen.

Dat kan alleen als gemeenten de financiële en beleidsruimte hebben om te investeren: in een goede infrastructuur, in goede warmtenetten, aantrekkelijke openbare ruimte en groen, in betaalbare woningen, in een dekkend stelsel van jeugdzorg.

Om maar een paar voorbeelden te noemen.

Het is niet makkelijk om dat allemaal te leveren.

En meer.

Want het rijk wil steeds meer van gemeenten.

En de afgelopen jaren hebben we dat 'meer' steeds geleverd.

Maar we hebben ook gemerkt dat er tegenover dat 'meer' helaas vaak 'minder' staat: minder geld, minder ruimte, minder zekerheid.

Denk aan het ontbreken van structurele financiële afspraken na 2026.

Denk aan de marginale aandacht voor de uitvoering en uitvoerbaarheid van beleid.

Samen, als gemeenten, als VNG, moeten we blijven opkomen voor onze rol, onze taak, onze inwoners.

En dat doen we ook.

Dat is onze strategie: meer samen optrekken, de onderlinge banden versterken en een scherpere focus kiezen.

Samen een stap naar voren zetten.

Ondertussen zetten we ook al een volgende stap.

We gaan, samen met de Argumentenfabriek, Nederland voorzien van een inspirerend toekomstbeeld voor 2040, een perspectief dat hoop en vertrouwen biedt, een perspectief op gemeenten waar mensen willen wonen.

Een nieuw verhaal voor Nederland.

Hoe gaan we dat aanpakken?

Dat doen we door middel van denkgroepen: bestuurders en beleidsmakers, wetenschappers: jong en oud.

Allemaal op persoonlijke titel, onafhankelijk van de organisaties waar zij toe behoren.

Denkgroepen die ieder een thema voor hun rekening nemen, onder andere werk en inkomen, zorg en gezondheid, klimaat en energie, veiligheid en rechtstaat, democratie en overheid, wonen en leefomgeving.

Daarbij zullen we niet alleen aandacht besteden aan de groeiende kloof tussen inwoners en overheid, maar ook aan wat Johan Remkes “het groeiende verschil tussen De Randstad en het landelijk gebied, tussen stad en platteland” noemde.

Hij noemde dat een ‘steen des aanstoots’ omdat het niet alleen gaat om verschillen in culturele waarden maar ook in positie en kansen.

Zeker vertegenwoordigers uit plattelandsgemeenten, waar het laatste busstation en het laatste postkantoor zijn verdwenen, weten heel goed wat hij bedoelde. En hoe belangrijk het is om daar wat aan te doen.

Ja, we leggen de lat hoog.

Maar dat gaat lukken.

Dat zien we ook in de lokale coalitieakkoorden waar nadenken over onze toekomst vaak hoog op de agenda staat.

Dat zien we ook aan de meer dan zeshonderd vrouwen en mannen, raadsleden, wethouders, griffiers, secretarissen en burgemeesters die hun vinger hebben opgestoken om zich voor de VNG in te zetten en die vandaag worden geïnstalleerd.

Dank u allemaal.

Maar ook veel dank voor de mensen die weggaan.

Een man wil ik nu speciaal even noemen is mijn vicevoorzitter Hubert Bruls.

Ik heb de afgelopen jaren heel plezierig met hem samengewerkt.

Want Hubert is een man om op te bouwen.

Een man uit één stuk die onder zware druk op zijn best is.

Daar hebben we, zeker in gesprekken met het rijk veel profijt van gehad.

Ik kom er later, in kleiner verband nog op terug, maar voor nu: Hubert, dank je wel voor je inzicht en je inzet.

Er staat vandaag veel op het programma, maar nog veel meer voor de komende maanden en jaren.

Bij ieder van jullie in jullie eigen gemeenten, maar ook samen, binnen de VNG, binnen ons netwerk van netwerken.

We gaan aan de slag met onze verenigingsstrategie voor 2030 en ons verhaal voor Nederland voor 2040.

Ook daarvoor is het belangrijk dat iedereen meedoet, meepraat, meetelt.

Want als we het niet doen, als we de boel de boel laten, komen we in een samenleving terecht, in een Metropolis, in een toekomst waar niemand wil wonen.

Dus, zeg ik net als burgemeester Oud, die de bevolking opriep om mee te werken aan de Wederopbouw “Stroop de mouwen op; er staat een groots werk te gebeuren.”